

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

LIBRA

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЦЕНТРУ АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДИЄВІСТИКИ

Випуск VI

до 40-річчя науково-педагогічної діяльності

І. В. Немченко

Одеса
ОНУ
2022

УДК 94(100)“-04/17”(08)
L53

Рецензенти:

С. Б. Сорочан – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

В. М. Хмарський – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Наукові редактори **О. М. Луговий та В. В. Чепіженко**

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол №1 від 9.09.2022

L53 **Libra**: збірка наукових праць Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI. – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. 2022. – 172 с.
ISBN 978-617-689-545-9

У шостому випуску збірки «Libra» представлено результати наукових досліджень співробітників та друзів Центру антикознавства та медієвістики, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, присвячені різним аспектам історії Європи від античності до раннього модерного часу.

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-545-9

© Центр антикознавства та
медієвістики ОНУ імені І.І. Мечникова

Від редактора

Шановні колеги!

Черговий випуск збірки наукових праць Центру антикознавства та медієвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Лібра», що ви його тримаєте в руках, з'явився не дивлячись на всі виклики часу, як глобального характеру – пандемію та війну, так і локального – чергові структурні зміни в Університеті. Проте шальки наших «терезів» гідно продовжують тримати рівновагу!

Цей випуск є для нас, нових редакторів «Лібри», символічним, адже ми присвячуємо його 40-річчю науково-педагогічної діяльності нашого Вчителя – Ірини Вікторівни Немченко.

Ірина Вікторівна – видатна українська вчена-медієвіст, англознавиця, провідна спеціалістка з інтелектуальної історії та історії західноєвропейської ранньомодерної політичної думки – творець «Лібри», її ідейна натхненниця та незмінна наукова редакторка, починаючи з першого випуску, що побачив світ у 2010 р. як збірка праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова. І. В. Немченко – завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків (1993–1999, 2006–2019 рр.) та керівник Центру антикознавства та медієвістики (2019–2022 рр.) – викладач, науковець, організатор та адміністратор, навчила нас таємницям медієвістичних студій, відкрила для нас глибини наукового пошуку, поділилася адміністративним досвідом та направила на власний науково-педагогічний шлях.

Статті, зібрані під обкладинкою цієї збірки, так чи інакше перегукуються з колом наукових інтересів Ірини Вікторівни – історією Англії середніх віків та раннього нового часу, інтелектуальною історією, історією політичної думки, історією історичної науки. А інакше й бути не може, адже, в основній своїй масі, вони надіслані до редакції її безпосередніми учнями, що в різні часи виконували під керівництвом Ірини Вікторівни курсові, дипломні та дисертаційні дослідження, а наразі з вдячністю ушановують Вчителя своїми науковими публікаціями.

Хочеться також зазначити, що вже традиційно сторінки «Лібри» стали місцем зустрічі авторів з різних географічних широт (цього разу це Одеса, Київ, Відень та Єрусалим), як провідних вчених у своїх галузях, так і аспірантів, котрі лише роблять перші кроки у своїй науковій кар'єрі.

Тематично перші три статті випуску присвячені теоретичним проблемам сучасної гуманітаристики. Так, Інна Голубович у світлі новітнього методологічного підходу, сформованого «біографічним поворотом», аналізує першу книгу П. М. Біциллі, його магістерську дисертацію – «Салімбене. Нариси італійського життя XIII ст.».

Студії з біциллієзнавства продовжує публікація Оксани Довгополової, предметом дослідження котрої стала можливість співвідношення філософсько-історичної позиції дослідника з тою методологічною моделлю, що він її розробляє. Об'єктом вивчення стали матеріали теоретичного спадку П. М. Біциллі та Л. П. Карсавіна.

Аналізу теорій «харизми» Макса Вебера та Едварда Шилза присвячена стаття Олега Яроша. Філософські теоретизування, щодо джерела «харизми» та її ролі у формуванні суспільно-політичної теорії, вчергове змушують задуматися над питаннями державотворення.

Наступні публікації розміщені у хронологічному порядку та охоплюють часовий зріз від V ст. до н. е. до XVII ст. н. е.

Тетяна Ізбаш-Гоцкан на прикладі Гераклеї Понтійської демонструє можливості реконструкції політичної ситуація в грецькому полісі за даними монетної типології.

Олег Луговий моделює систему освіти у Візантії, визначаючи чільне місце ромейської держави в освітніх практиках її підданців, та співвідносить контрольовану та регламентовану візантійську освіту з розгалуженою та корпоративною моделлю західноєвропейської середньовічної освіти.

«Добре відома і слабо досліджена магічна антологія на івриті, з арамейською вставками», – як зазначає сам автор розвідки – «Книга ангела Разієля» – об'єкт історичної критики Євгена Кузьміна. Хочете дізнатися, що робили давньогрецькі

боги на сторінках тексту давньоєврейською мовою? – Пориньте у світ середньовічної астральної магії!

Андрій Налівайко, завершуючи в поточному році свої дисертаційні розшуки щодо біо-історіографічного портрету українського інтелектуала-медієвіста «на зламі епох» Л. М. Беркута, презентує читачам погляд останнього на взаємовідносини між церквою та королівською владою в Англії кінця XI – початку XII ст.

Що таке «політична мова»? Яку роль відіграє стратегія титулування в репрезентативних практиках середньовічного монарха? Як впливають зміни у теорії звертань на розвиток мови загалом? Та що означає нова «мова величності» в Англії другої половини XIV ст.? На ці та інші питання відповідає в своїй статті Вадим Чепіженко.

Ще одне аспірантське дослідження – перша «проба пера» з нової теми – біо-історіографічна розвідка Тетяни Лобачової про населення Тоскани XV ст. у висвітленні Девіда Герлігі. Вперше інтелектуальний доробок видатного американського медієвіста обраний об'єктом вивчення для написання дисертації.

Вже не одним медієвістом була доведена цінність судових протоколів, через які дослідник ніби «спілкується» з середньовічними людьми як антрополог зі своїми респондентами в «полі». Ольга Стасюк продемонструвала те саме працюючи з реєстрами Апостольського Пенітенціарію. Середньовічний примус до шлюбу (а виявляється, що його жертвами ставали не лише жінки, але й чоловіки) – це тема представленої студії. Принагідно зазначимо, що стаття О. В. Стасюк була виголошена у вигляді доповіді на Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Від античності до раннього модерного часу», присвяченій 700-річчю відходу у вічність Данте Аліг'єрі, що її провів Центр антикознавства та медієвістики 18 вересня 2021 р. Тоді ця доповідь була визнана кращою на секції, а її авторка була запрошена до публікації в «Libra».

Стаття Алли Прохорової та Павла Тоцького присвячена критичній візії англійської протестантської політичної думки щодо жіночого правління. Розглянуто як саме та чому в працях

Джона Нокса, Крістофера Гудмана та Джона Понета створювалися негативні образи жінок на троні в період правління Марії Тюдор та позитивні в період правління її сестри Єлизавети.

And last but not least, Ольга Івченко та її студія з теорії конституційного роялізму в політичному вченні Генрі Ферна. Пряма продовжувачка наукової теми своєї наукової керівниці, О. С. Івченко доповнює картину наших уявлень про англійську політичну думку епохи Революції.

Принагідно зазначимо, що тематичне коло представлених наукових доробків значною мірою охоплює різноманітні теорії та практики європейської політичної традиції, що цілком відповідає науковій темі № 180 (№ держреєстрації – 0118U006477) «Європейська політична традиція: теорія та практики (V ст. до н. е.–XVII ст. н. е.)», яка виконується без цільового фінансування співробітниками та аспірантами Центру з 01.05.2018 р. по 31.12.2022 р. А тому цей випуск «Лібри» заслужено можна вважати певним підбиттям підсумків з теми – звітом, щодо наукової роботи її виконавців за минулі п'ять років.

Отже, приємного читання, що надихає на цікаві роздуми та власні наукові пошуки, і чекаємо чергового випуску «Libra»: спойлер – у планах редакторів перетворити збірку з періодичного видання у щорічник!

Вадим Чепіженко,
керівник Центру антикознавства та медієвістики

ЗМІСТ

Від редактора	3
<i>Голубович І. В.</i> Середньовічна автобіографія: від «недоречного відступу» до «біографічного повороту» в сучасній гуманітаристиці (казус П. М. Біцилли).....	7
<i>Довгополова О. А.</i> Методологічний вибір історика та філософсько-історичні установки (теоретичні пошуки П. М. Біцилли та Л. П. Карсавіна).....	27
<i>Ярош О. А.</i> Аналіз теорій «харизми» Макса Вебера та Едварда Шилза.....	41
<i>Ізбаши-Гоцкан Т. О.</i> Політична ситуація в грецькому полісі за даними монетної типології (на прикладі Гераклеї Понтійської)	66
<i>Луговий О. М.</i> Держава та система освіти у Візантії.....	74
<i>Кузьмін Є.</i> Язичницькі боги в «Книзі ангела Разієля».....	92
<i>Налівайко А. О.</i> Взаємовідносини між церквою та королівською владою в Англії кінця XI - поч. XII ст. у висвітленні проф. Л. М. Беркута.....	100
<i>Чепіженко В. В.</i> «Політична мова» в стратегіях репрезентації влади Річарда II Плантагента	107
<i>Лобачова Т. О.</i> Населення Тоскани XV століття у висвітленні Девіда Герлігі	124
<i>Стасюк О. В.</i> Примус до шлюбу у реєстрах Апостольського Пенітенціарію (1431-1503).....	133
<i>Прохорова А. Ю., Тоцький П. М.</i> Жінка на троні: критична візія англійської протестантської політичної думки	143
<i>Івченко О. С.</i> Теорія конституційного роялізму в політичному вченні Генрі Ферна	155
Abstracts	162

Інформація про авторів

Голубович Інна Володимирівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова. Випусниця історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1989 р., писала під керівництвом І. В. Немченко курсову роботу.

Довгополова Оксана Андріївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова, кураторка платформи культури пам'яті Минуле/Майбутнє/Мистецтво. Випусниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1986 р., писала під керівництвом І. В. Немченко курсові та дипломну роботу.

Ярош Олег Анатолійович, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору історії східної філософії Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Випусник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1993 р., писав під керівництвом І. В. Немченко курсові та дипломну роботу.

Ізбаш-Гоцкан Тетяна Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, науковий співробітник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випусниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1986 р.

Луговий Олег Михайлович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, науковий співробітник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2004 р., в 2009 р. захистив дисертацію під керівництвом І. В. Немченко.

Кузьмін Євген, незалежний дослідник історії науки, фахівець із східноєвропейської географії Яд Вашем (Єрусалим, Ізраїль). Народився в Одесі, Україна. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1997 р.

Налівайко Андрій Олександрович, випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2009 р., аспірант І. В. Немченко в 2017–2021 рр.

Чепіженко Вадим Віталійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, керівник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2015 р., під керівництвом І. В. Немченко писав курсові та дипломні роботи та захистив дисертаційне дослідження у 2021 р.

Лобачова Тетяна Олександрівна, випускниця кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова 2020 р., аспірантка І. В. Немченко в 2021–2022 рр.

Стасюк Ольга Володимирівна, здобувачка 2-ого року PhD програми із Пізнюантичних, середньовічних та ранньомодерних студій в Центральноєвропейському університеті: Відень (Central European University)

Прохорова Алла Юрїївна, випускниця (2005 р.), пошукачка та старша лаборантка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова у 2011–2014 рр.

Тоцький Павло Микитович, випускник французького відділення факультету романо-германської філології та кафедри нової та новітньої історії історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1980 р., старший викладач та доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у 1995–2017 рр.

Івченко Ольга Степанівна, кандидат історичних наук, випускниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова 2011 р., аспірантка І. В. Немченко в 2011–2015 рр., захистила під її керівництвом дисертацію в 2021 р.

Наукове видання

LIBRA

**ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЦЕНТРУ АНТИКОЗНАВСТВА ТА
МЕДІЄВІСТИКИ**

Випуск VI

В авторській редакції

Підп. до друку 10.11.2022. Формат 60x84/16.

Ум.-друк. арк. 8,11. Тираж 20 пр.

Зам. № 2510.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво ДК № 4215 від 22.11.2011 р. Україна, 65082, м. Одеса,
вул. Єлісаветинська, 12

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua